

14 Temmuz 2017

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi

Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin 35 sayılı Genel Tavsiye (19 sayılı Genel Tavsiye Güncellendi)

Komite, bu Genel Tavsiyenin oluşturulmasında, yüzden fazla sivil toplum örgütü ve kadın kuruluşu, taraf devletler, akademisyenler, BM makamları ve diğer ilgili makamların görüşleri ve yorumları ile sağladıkları bu değerli katkıları takdir eder.

Komite, aynı zamanda, Kadınlara Yönelik Şiddet Özel Raportörü'nün bu çalışmaya ve belgeye sunduğu katkılardan ötürü şükranlarını sunar.¹

I. Giriş

1. Komite tarafından 1992 yılında² gerçekleştirilen 11. Oturumunda kabul edilen 19 sayılı Genel Tavsiyede, Sözleşme'nin 1. Maddesi'nde tanımlandığı üzere kadınlara yönelik şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddeti de içermektedir. Şöyle ki, “kadına, kadın olduğu için yöneltilen veyahut orantısız bir biçimde kadınları etkileyen şiddet, kadınların insan haklarının ihlalidir”.
2. 25 yılı aşkın süredir, taraf devletlerin uygulamaları, Komite'nin yorumunu teyit eder niteliktedir. Uygulamanın teamül hukukuna uygun olması gerekliliği (*opinio juris*) ve devletlerin uygulamaları, toplumsal cinsiyete dayalı kadınlara yönelik şiddetin yasaklanmasının uluslararası teamül hukuku ilkesine evrildiğini ortaya koymaktadır. 19 sayılı Genel Tavsiye, bu süreçte ana katalizator niteliğindedir.³

¹ Komite'nin 65/IV ve 66/IX sayılı kararlarında mutabık kalındığı üzere.

² Komite, her ne kadar, şiddeti ilk olarak 1989 tarihli 12 sayılı Genel Tavsiyede ele aldıysa da, 19 sayılı Genel Tavsiye, kadınlara yönelik şiddetle ilgili ayrıntılı ve kapsamlı bir değerlendirme yapmış ve Komite'nin konu ile ilgili mevcut çalışmaları için bir temel oluşturmuştur.

³ 19 sayılı Genel Tavsiye'nin kabul edildiği tarihten bu yana, pek çok taraf devlet kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farklı türlerini irdelemek için kendi hukuki tedbirlerini ve politikalarını geliştirmişlerdir. Bkz: Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunun Gözden Geçirilmiş Hali ve Genel Kurulun 23. Özel Oturumu'nun sonucu, Genel Sekreter Raporu, E/CN.6/2015/3, 120-139. Taraf olmayan devletlerdeki (İran, Palau Somali, Sudan, Tonga ve ABD), kadınlara yönelik aile içi şiddete ilişkin iç mevzuatın kabulü (ör: ABD, 1994-Somali, 2012) uygulamalar, Kadınlara Yönelik Şiddet Özel Raportörüne gönderilen ve raportör tarafından kabul edilen davetler (ör: 1998 ve 2011 yıllarında ABD ziyareti, 2011 yılında Somali ziyareti, 2015 yılında Sudan ziyareti), BM İnsan Hakları Konseyi Evrensel Periyodik Gözden Geçirme süreci ile kadınların şiddetten korunmasını güçlendirmeye ilişkin çeşitli Genel Tavsiyenin kabulü, ve BM İnsan Hakları Konseyi tarafından kabul edilmiş kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına ilişkin anahtar nitelikli kararların onaylanması (ör: Karar no. A/HRC/RES/32/19 (2016)). and the endorsement of key resolutions on eliminating violence against women adopted by the UN Human Rights Council (e.g. Resolution A/HRC/RES/32/19 (2016)). Devletlerin uygulamaları aynı zamanda önemli siyasi belgelerde, 1993 Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı, 1993 BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildiri'de olduğu gibi çok taraflı forumlarda, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995) ve 5 yıllık gözden geçirmeleri ile bölgesel konvansiyonlar ve eylem planlarında (1994 Kadınlara Yönelik Şiddetin

3. Bu gelişmeler ile Kadınlara Yönelik Şiddet BM Özel Raportörü'nün çalışmaları, bu çalışmaların neden ve sonuçları, insan hakları örgütlerinin çalışmaları⁴ ve özel prosedürleri⁵ göz önünde bulundurarak, Komite, 19 sayılı Genel Tavsiyenin kabul edilmesinin 25. Kuruluş yıldönümünde, Taraf Devletlere, toplumsal cinsiyete dayalı kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasını hızlandırmayı amaçlayan ek bir rehber oluşturma kararı almıştır.
4. Komite, sivil toplumun, özellikle de kadın konusunda çalışan sivil toplum örgütlerinin, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılmasını öncelik verdiklerinin ve bu örgütlerin faaliyetlerinin, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir insan hakları ihlali olarak kabul edilmesine ve bu sorunu çözmek için kanunların ve politikaların kabul edilmesine katkıda bulunmak suretiyle, önemli bir sosyal ve siyasi etkiye sahip olduğunu kabul eder.
5. Komite'nin sonuç tespitleri⁶ ve takip eden prosedürler, genel tavsiyeler, açıklamalar, görüşler ve Sözleşme'ye ek ihtiyari protokolde yer alan bilgiler⁷ ve araştırmalar⁸,

Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Inter-Amerikan Konvansiyonu- Belem do Para Konvansiyonu), 2003 Afrika'da Kadın Haklarına İlişkin İnsan ve Halkların Hakları Afrika Şartına Ek Protokol (Maputo Protokolü) ve 2011 Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde (İstanbul Sözleşmesi) kendini gösterir. İlgili diğer uluslararası belgeler, ASEAN'da (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği) Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildiri, Kadınlara Yönelik Şiddet ile Mücadele İçin Arap Stratejisi (2011-2030) ve Kadınların Statüsü Komisyonu'nun 57. Oturumu'nda kadınlara ve kızlara yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılması ve önlenmesine ilişkin alınan kararlar (2013). Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü ve 1325 sayılı Güvenlik Konseyi kararı (2000) ve bunu takiben kadınlar, barış ve güvenlik konularında alınan kararlar ile İnsan Hakları Konseyi tarafından alınan pek çok karar (ör: Karar no. A/HRC/32/L.28/Rev.1 (2016), kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili özel hükümler içermektedirler. Uluslararası teamül hukukunun (ILC Draft Conclusions 13 [14])oluşmasında tamamlayıcı rol oynayan uluslararası mahkemelerin kararları da böyle bir gelişim seyretmektedir. Opuz v. Türkiye (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uygulama No 33401/02, 9 Haziran 2009 tarihli karar) ve Gonzalez v. Mexico (Inter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi, 16 Kasım 2009 tarihli karar) buna örnek teşkil eder. Opuz v. Türkiye davasında, AIHM, kadınlara yönelik şiddete ilişkin çok çeşitli uluslararası ve karşılaştırmalı materyaller yolu ile "uluslararası hukukta normların ve ilkelerin evrilmesi" (para.164) olarak adlandırılan durumdan etkilenmiştir.

⁴ Bkz. İnsan Hakları Komitesi'nin, kadın ve erkeklerin hak eşitliğine ilişkin 28 sayılı (2000) genel görüşü, Şiddete Karşı Komite'nin 2 sayılı (2008) genel görüşü, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin 22 sayılı (2016) genel görüş ve Engelli Hakları Komitesi'nin engelli kadın ve kızlara ilişkin 3 sayılı (2016) genel görüşü.

⁵ Özellikle, mevzuatta ve uygulamada kadınlara yönelik ayrımcılık çalışma grubu ve İşkence Özel Raportörü.

⁶ 19 sayılı Genel Tavsiyenin kabulünden bu yana, Komite tarafından, yaklaşık 600 değerlendirme raporu kabul edilmiştir. Bu değerlendirmelerden çoğu, açık bir biçimde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten söz etmektedir.

⁷ Özellikle, A. T. v. Macaristan (Dava No. 2/2003), Fatma Yildirim v. Avusturya (Dava No. 6/2005), Sahide Gökçe v. Avusturya (Dava No. 5/2005), Karen Vertido v. Filipinler (Dava No. 18/2008), V.K. v. Bulgaristan (Dava No. 20/2008), Inga Abramova v. Belarus (Dava No. 23/2009), S.

kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her türünü, her nerede meydana gelirse gelsin kınamaktadır. Bunlar, aynı zamanda, bu tür şiddetin ortadan kaldırılması ve bu bağlamda taraf devletlerin yükümlülükleri hususlarındaki standartlara açıklık getirmektedir.

6. Bu gelişmelere rağmen, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ister devletler, hükümetlerarası örgütler, ister özel şahıslar ve silahlı gruplar⁹ da dahil devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilsin, tüm dünya ülkelerinde yaygınlığını sürdürmekte ve büyük ölçüde cezasız kalmaktadır. Bu şiddet türü, çeşitli, birbiriyle bağlantılı ve tekrar eden şekillerde, özel alandan kamusal alana teknoloji aracılıklı yerler¹⁰ de dahil olmak üzere pek çok farklı yerde kendini göstermekte ve modern küresel dünyada ulusal sınırları aşmaktadır.
7. Bir çok devlette, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti düzenleyen mevzuat ya yoktur, ya yetersizdir ve/veya uygulamada yetersizlikler mevcuttur. Çoğunlukla gelenek, kültür, din veyahut köktenci ideolojiler adına meşru kılınan ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı veya şiddeti ortadan kaldıracak hukuki ve politik çerçevelerin erozyonu, ekonomik ve finansal krizlerin ardından kamu harcamalarında genellikle “tasarruf tedbirlerinin” parçası olarak gidilen kesintiler, devletin tepkilerini daha da zayıflatmaktadır. Demokratik alanların daralması ve neticesinde hukukun üstünlüğünün kötüye gitmesi bağlamında, tüm bu faktörler kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yaygınlaşmasına imkan tanımakta ve şiddetin cezasız kaldığı bir kültürün oluşmasına yol açmaktadır.

II. Kapsam

8. Bu belge, 19 sayılı Genel Tavsiyede yer alan rehber bilgileri tamamlar ve günceller nitelikte olup bu tavsiyeye ek olarak okunmalıdır.

V. P. v. Bulgaristan (Dava No. 31/2011), Isatou Jallow v. Bulgaristan (Dava No. 32/2011), R. P. B. v. Filipinler (Dava No. 34/2011), Angela González Carreno v. İspanya (Dava No. 47/2012), X. ve Y. v. Gürcistan (Dava No. 29/2009), Belouosova v. Kazakistan (Dava No. 45/2012), A. S. v Macaristan (No. 4/2004), Kell v. Kanada (No. 19/2008), M. W. v. Danimarka (No. 46/2012) ve L. R. v. Moldova Cumhuriyeti (com. No. 58/2013).

⁸ Meksika (CEDAW/C/2005/OP.8/MEXICO, 2005), Kanada (CEDAW/C/OP.8/CAN/1, 2015) ve Filipinler (CEDAW/C/OP.8/PHL/1, 2015).

⁹ Bu, her türlü silahlı grupları, isyancı güçleri, çeteleri, paramilitar grupları, vb. kapsar.

¹⁰ Bkz. Evrensel olarak tanınmış insan haklarını ve temel hürriyetleri teşvik etmek ve korumak için toplumdaki bireylerin, grupların ve organların hak ve sorumlulukları bildirgesinin teşvik edilmesine ilişkin BM Genel Kurul Kararı: kadının insan hakları savunucularını korumak, 30 Ocak 2014, A/RES/68/181; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), BM Kadın, Genişbant Komisyonu: Kadınlara ve Kızlara Yönelik Siber Şiddet: Dünya çapında bir uyanış çağırısı, Ekim 2015; Kadının Statüsü Komisyonu'nun 57. Oturumunda kabul ettiği kararlar(E/2013/27).

9. 19 sayılı Genel Tavsiyede ve diğer uluslararası belgelerde geçen “kadınlara yönelik şiddet” kavramı, bu şiddetin toplumsal cinsiyet kaynaklı olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre, bu belge, “**kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet**” ifadesini, bu tür şiddetin toplumsal cinsiyet temelli neden ve etkilerini açık bir biçimde ortaya koyan daha kesin bir terim olarak kullanmaktadır. Söz konusu ifade, bu şiddet türünün bireysel bir sorun olmaktan ziyade bilimsel olayların ötesinde kapsamlı tepkiler gerektiren, bireysel uygulayıcıları ve mağdurları olan sosyal bir sorun olduğu anlayışını daha da güçlendirmektedir.
10. Komite, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, kadınların erkeklere kıyasla ikincil konumlarını ve basamaklı rollerini kalıcı hale getiren temel sosyal, siyasi ve ekonomik araçlardan biri olarak görmektedir. Komite, bu çalışma boyunca, bu şiddet türünün gerçek kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların Sözleşme ile güvence altına alınan insan haklarından ve temel özgürlüklerden faydalanmaları önünde önemli bir engel olduğunu açıkça ortaya koymuştur.
11. Taraf devletlerin en temel yükümlülüklerine ilişkin 28 sayılı (2010) Genel Tavsiye, Sözleşmenin 2. maddesi uyarınca taraf devletlerin yükümlülükleri, kadınlara karşı ayrımcılık yapılmaksızın, kadın haklarını gözetmek ve korumak ve kadınların hem fiilen hem kanunen eşitlikten yararlanmalarını sağlamaktır.¹¹ Belli bağlamlarda görülen kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin yükümlülüklerin kapsamı, 28 sayılı Genel Tavsiyede, kadın göçmen işçilerle ilgili 26 sayılı (2008) Genel Tavsiyede, yaşlı kadınlara ilişkin 27 sayılı (2010) Genel Tavsiyede, çatışmanın önlenmesi, çatışma ve çatışma sonrası durumlarda kadına ilişkin 30 sayılı (2013) Genel Tavsiyede, zararlı uygulamalara ilişkin 31 sayılı (2014) Genel Tavsiye, kadınların göçmenlik, sığınmacılık, uyrukluluk, uyruksuzluk durumlarının toplumsal cinsiyet yönlerine ilişkin 32 sayılı (2014) Genel Tavsiye, kadınların adalete erişimine ilişkin 33 sayılı (2015) sayılı Genel Tavsiye ve kırsal bölgelerdeki kadınların haklarına ilişkin 34 sayılı (2016) Genel Tavsiye ele alınmıştır. Bu belge, yukarıda değinilen Genel Tavsiyelerin ilgili referansların tekrarı olmayıp, bu referanslara gönderme yapar.
12. Taraf devletlerin, Sözleşmenin 2. maddesinde ve kadının adalete erişimine ilişkin 33 sayılı Genel Tavsiyede belirtilen en temel yükümlülüklerine ilişkin 28 sayılı Genel Tavsiye, kadına karşı ayrımcılığın kadınların hayatlarını etkileyen diğer faktörler ile ayrılmaz bir biçimde bağlantılı olduğunu teyit eder. Komite, bu faktörlerin, etnisite/ırk, yerli veya azınlık olma durumu, renk, sosyoekonomik durum ve/veya kast, dil, din veya inanç, siyasi düşünce, tabiyet, medeni durum ve/veya anne olup olmama, yaş, şehirde/kırsalda yerleşim, sağlık durumu, özürlülük, mülk sahibi olma, lezbiyen,

¹¹ Genel Tavsiye No.28., par.9. Diğer BM İnsan Hakları Sözleşme Organları da bu tipolojiyi kullanmaktadırlar. Ör: CESCR, Genel Görüş No:12 (1999).

biseksüel, transeksüel veya interseksüel olma, okuma yazma bilmeme, kadın kaçakçılığı, silahlı çatışma, sığınma hakkı talep etme, göçmen olma, kendi ülkesinde yerinde edilme, vatansızlık, göç, evin reisi olma, dul olma, HIV/AIDS taşıma, özgürlüğünden mahrum olma, hayat kadını olma, coğrafi uzaklık ve hakları için mücadele eden kadınların damgalanmasını kapsayabileceğinin altına çizer.¹² Buna göre, kadınlar ayrımcılığın çeşitli ve birbiri ile kesişen ve durumu ağırlaştırıcı bir olumsuz etkiye sahip türleri ile karşı karşıya kaldıkları için, Komite toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, bazı kadınları farklı bir derecede veya farklı şekillerde etkileyebileceğini, bu nedenle de uygun yasal düzenlemelerin ve politikaların gerekli olduğunu kabul eder.¹³

- 13.** Komite, Sözleşme'nin 23. Maddesi'nin, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin dışında, kadın erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan taraf devletin yasadaki veya o devlet için yürürlükte olan herhangi bir uluslararası sözleşme, antlaşma veya antlaşmadaki hükümlerin Sözleşme'de yer alan yükümlülükleri ve buna bağlı olarak bu belgede yer alan Genel Tavsiyenin üstünde olduğunu hatırlatır. Komite aynı zamanda, taraf devletlerin, Sözleşme'ye koydukları çekincelerin, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ele alış biçimlerini etkilediğine işaret eder. Bir insan hakları Sözleşme organı olan Komite, taraf devletlerin koydukları çekincelerin kabul edilebilirliğini değerlendirebildiğine dikkati çeker¹⁴ ve özellikle kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılması çabalarında kilit role sahip Madde 2 ve Madde 16'ya¹⁵ uymak konusunda konulacak olan çekincelerin, sözleşmenin amacı ve hedefi ile örtüşmediğini, dolayısıyla 28. madde'nin 2. fıkrası uyarınca bu noktada çekince yasağı bulunduğunu vurgular.¹⁶

¹² 33 sayılı Genel Tavsiye (8. ve 9. fıkralar). Kesişimsel ayrımcılık ile ilgili diğer Genel Tavsiyeler, kadınlar ve AIDS'e ilişkin 15 sayılı Genel Tavsiye, engelli kadınlara ilişkin 18 sayılı Genel Tavsiye, evlilikte ve ailevi ilişkilerde eşitliğe ilişkin 21 sayılı Genel Tavsiye, kadın ve sağlığa ilişkin 24 sayılı Genel Tavsiye; göçmen kadın işçilere ilişkin 26 sayılı Genel Tavsiye, yaşlı kadınlar ve bu kadınların insan haklarının korunmasına ilişkin 27 sayılı Genel Tavsiye, çatışmaların önlenmesi, çatışma ve çatışma sonrası durumlarda kadınlara ilişkin 30 sayılı Genel Tavsiye, zararlı uygulamalara ilişkin 31 sayılı Genel Tavsiye, kadınların göçmen statüsü, iltica, uyruk ve vatansızlığına ilişkin 32 sayılı Genel Tavsiye ile kırsal kesimdeki kadınların haklarına ilişkin 34 sayılı Genel Tavsiye kararıdır. Komite, aynı zamanda görüşlerinde kesişimsel ayrımcılığa da yer vermiştir (Jallow v. Bulgaristan, 2012; S.V.P. v. Bulgaristan, 2012; Kell v. Kanada, 2012; A.S. v. Macaristan, 2006; R. P. B. v. Filipinler, 2014; M.W. v. Danimarka, 2016, ve diğerleri) ve araştırmalar (özellikle Meksika (2005) ve Kanada'ya (2015) ilişkin olanlar).

¹³ Genel Tavsiye No. 28, par. 18, Inquiry Canada par. 197.

¹⁴ Bkz. Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından kabul edilen, Antlaşmalara Çekince Konulabilmesi İçin Uygulama Rehberi, 2011, A/65/10, para.3.1.10.

¹⁵ CEDAW'ın çekincelere dair görüşü, '19. Oturum Raporu, (1998) BM Belge A/53/38/Rev.1, par. 12; bkz. Genel tavsiye kararı no. 29, par. 54-55. Taraf devletlerin inceleme raporlarında da 2,7,9 ve 16. Maddelere konulan çekinceler ile genel çekincelerin, Sözleşme'nin amaçları ve hedefi ile bağdaşmadığı belirtilmiştir.

¹⁶ Genel tavsiye kararı No. 28, par. 41 ve 42.

- 14.** Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kadınları tüm yaşam döngüleri boyunca etkilemektedir¹⁷ ve buna bağlı olarak bu belgede bahsi geçen kadınlar kızları da kapsamaktadır. Bu şiddet türü, muhtemelen kadınların ölümüne¹⁸ neden olan veyahut ölümle sonuçlanan eylemler veya ihmaller, ya da kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak zarar veren ya da acı çekmelerine neden olan eylemler, bu tür eylemler ile tehdit ve taciz etme, baskı kurma veyahut özgürlükten mahrum bırakma gibi pek çok farklı şekilde kendini gösterir.¹⁹ Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kültürel, ekonomik, ideolojik, teknolojik, dini, sosyal ve çevresel faktörlerden etkilenir ve genellikle de kötüye gider. Bu durum kendini, yerinden edilme, göç, küresel tedarik zincirleri, madencilik ve kıyıları ötesi endüstri de dahil ekonomik faaliyetlerin artarak küreselleşmesi, askerileşme, yabancı istilası, silahlı çatışma, şiddet içeren aşırılık ve terörizm bağlamlarında görülmektedir. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, aynı zamanda, siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerden, sivil kargaşadan, insani acil durumlardan, doğal afetlerden, yıkımlardan veya doğal kaynakların azalmasından etkilenebilir. Kadınların insan hakları savunucularına, politikacılara²⁰, aktivistlere veya gazetecilere yönelik zararlı uygulamalar²¹ ve işlenen suçlar da bu tür kültürel, ideolojik ve siyasi faktörlerden etkilenen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin türleridir.
- 15.** Kadının, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten bağımsız olarak yaşam hakkı, yaşam, sağlık, özgürlük, kişi güvenliği hakları ile eşitlik, aile içinde eşit bir biçimde korunma, işkenceden, zalim, insanlık dışı veyahut aşağılayıcı muameleden bağımsız olma, ifade, hareket, katılım, toplantı ve örgütlenme özgürlükleri de dahil diğer insan haklarından ayrılamaz ve tüm bu haklar birbirlerine bağlıdır.
- 16.** Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, tecavüz, aile içi şiddet veya zararlı uygulamalar da²² dahil belli durumlarda işkence, zalim, insanlık dışı ve aşağılayıcı

¹⁷ Yaşlı kadınlar ve bu kadınların insan haklarının korunmasına ilişkin 27 sayılı Genel Tavsiye ile zararlı uygulamalara ilişkin 31 sayılı genel tavsiye kararı

¹⁸ Bu ölümler, diğerlerine ek olarak, cinayetleri, sözde namus adına işlenen cinayetleri ve zorla intiharı kapsar. Bkz. Meksika (2005) ve Kanada (2015) araştırmaları ile Guatemala, 2009; Güney Afrika, 2011; Meksika, 2012; Şili, 2012; Pakistan, 2013; Irak, 2014; Finlandiya, 2014; Namibya, 2015; Türkiye, 2016, Honduras, 2016; Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti, 2016 ve diğerlerine ilişkin değerlendirmeler.

¹⁹ Genel Tavsiye No. 19, par. 6 ve genel tavsiye kararı No. 28, par. 19.

²⁰ Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin 31 sayılı Ortak Genel Tavsiye Kararı ile Çocuğun Haklarına İlişkin Komite'nin zararlı uygulamalara ilişkin 18 sayılı genel görüşü

²¹ Bkz: Parlamentolararası Birlik Raporu (IPU), Kadın milletvekillerine yönelik cinsiyetçilik, taciz ve şiddet (Ekim 2016)

²² İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve küçük düşürücü muameleler özel raportörü, A/HRC/31/57 (2016); Özel Raportörün İşkence Raporu, 15 Ocak 2008, A/HRC/7/3, para 36; İşkenceye Karşı Komitenin Meksika gözlem raporu CAT/C/MEX/CO/4; Guyana gözlem raporu, CAT/C/GUY/CO/1; Togo gözlem raporu, CAT/C/TGO/CO/1; Burundi gözlem raporu, CAT/C/BDI/CO/1;

muamele ile eşdeğerdir. Bazı durumlarda, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, uluslararası suçları da içerebilir.²³

17. Komite, diğer insan hakları örgütlerinin ve özel prosedürler konusunda yetki sahibi olanların, **kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerinin ne zaman işkence, zalim, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele olarak kabul edileceğini**²⁴, kadınların maruz kaldığı acı ve sıkıntıların derecesini anlamının toplumsal cinsiyet hassasiyetli bir yaklaşımı gerektirdiğini²⁵ ve bir eylemin işkence olarak kabul edilmesi için gereken amaç ve niyet unsurlarının bu tür eylemler bir cinsiyete yönelik gerçekleştirildiğinde veya kişinin cinsiyetine dayalı olarak o kişiye yöneltildiğinde tamamlandığını içeren görüşünü desteklemektedir.²⁶

18. Kürtaja zorlama, zorla gebe bırakma, kürtajın yasaklanması, güvenli kürtajın yapılmaması veya geciktirilmesi, kürtaj sonrası bakım, gebeliğin zorla devam ettirilmesi, cinsel sağlığa ve üreme sağlığına ilişkin bilgiye, mal ve hizmetlere erişmek isteyen kadınların ve kızların taciz edilmeleri ve kötü muameleye maruz kalmaları da, duruma bağlı olarak, işkence, zalim, insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye eşdeğer olabilecek şekilde kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin türleridir.²⁷

Peru gözlem raporu, CAT/C/PER/CO/5-6; Tacikistan gözlem raporu, CAT/C/TJKCO/2; Senegal gözlem raporu, CAT/C/SEN/CO/3; İnsan Hakları Komitesi'nin 28 sayılı (2000) genel görüşünün 3. Maddesi (Kadın ve erkeklerin hak eşitliği); İnsan Hakları Komitesi'nin Slovakya gözlem raporu (CCPR/CO/78/SVK); Japonya gözlem raporu, CCPR/C/79/Add. 102; Peru gözlem raporu, CCPR/CO/70/PER, ve diğerleri.

²³ Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü 7(1)(g), 8(2)(b)(xxii) ve 8(2)(e)(vi) Maddeleri uyarınca tecavüz, seks köleliği, fuhuşa zorlama, zorla gebe bırakma veya diğer ağır cinsel şiddet türleri gibi insanlığa karşı işlenen suçlar ile savaş suçları da dahil .

²⁴ İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve küçük düşürücü muameleler özel raportörü, A/HRC/31/57 (2016), para. 11.

²⁵ "Örneğin, "Herhangi bir fiziksel yaralanma veyahut hastalık ile sonuçlanmadığında dahi tecavüz eyleminin kendisinin yarattığı ağır travmayı" anlamak için. (...). Kadın tecavüz mağdurları, aynı zamanda [tecavüzün] psikolojik ve sosyal temelli sonuçlarını da yüz yüze geliyorlar". Amerikalılar arası İnsan Hakları Mahkemesi (IACtHR), Fernandez Ortega et al. v Meksika (2010) Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs, 30 Ağustos 2010, Series C No. 215 para. 124. Bkz: Özel raportörün şiddet raporu, 5 Ocak 2016, A/HRC/31/57, para. 8.; Özel raportörün şiddet raporu, 15 Ocak 2008, A/HRC/7/3, para 36.

²⁶ CAT Komitesi, V.L. v. İsviçre CAT/C/37/D/262/2005 (2007); İşkence özel raportörü raporu, 5 Ocak 2016, A/HRC/31/57, para. 8 ve 15 Ocak 2008 A/HRC/7/3

²⁷ Özel raportörün şiddet raporu, 5 Ocak 2016, A/HRC/31/57; CEDAW Komitesi, L.C. v. Peru, CEDAW/C/50/D/22/2009, para 8.18; İnsan Hakları Komitesi, Whelan v. İrlanda, CCPR/C/119/D/2425/2014 (2017); Mellet v. İrlanda, CCPR/C/116/D/2324/2013 (2016), para. 7.4.

19. Komite, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, erkeklerin kadınlar üzerinde hak sahibi olması veya kadınlara göre daha ayrıcalıklı olması ideolojisinden, erkeklik ile ilgili sosyal normlar, erkek kontrolü ve gücünü uygulama, toplumsal cinsiyet rollerine bürünme veya kadınlar için kabul edilemez olarak görülen davranışları engelleme, bu davranışlardan vazgeçirme veya bunları cezalandırma ihtiyacından doğduğunu kabul eder. Bu faktörler, aynı zamanda, çoğunlukla özel bir mesele sayılan kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin açık ya da kapalı olarak sosyal kabulüne ve bu şiddet türünün yaygın bir biçimde cezasız kalmasına katkı sağlamaktadır.

20. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, özel ya da kamusal alanda insan etkileşiminin olduğu tüm yer ve mecralarda görülmektedir. Bunlar, aile, toplum, kamusal alan, işyeri, boş vakitler, siyaset, spor, sağlık hizmetleri, eğitim ortamlarını ve şiddetin internet ve dijital ortamlarda ortaya çıkan modern türleri gibi teknoloji aracılıklı ortamlarda²⁸ yeniden tanımlanmış şekillerini kapsar. Tüm bu ortamlarda, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, devletlerin bölge dışı askeri hareketleri de dahil olmak üzere bölgesel veya bölge dışı, bireysel veya uluslararası ya da hükümetler arası kuruluşların ya da birliklerin²⁹ üyeleri olarak devlet aktörlerinin veya devlet dışı aktörlerin eylemleri ya da ihmalleri sonucu ortaya çıkabilir.³⁰

III. Sözleşmeye Taraf Devletlerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili olarak genel yükümlülükleri

21. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, Sözleşmenin 1. maddesi kapsamında kadınlara karşı ayrımcılık teşkil etmektedir ve bu nedenle Sözleşmedeki tüm yükümlülüklerle ilgilidir. Madde 2'de, taraf devletlerin kapsayıcı yükümlülüğünün uygun tüm yolları kullanarak ve en kısa zamanda kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de dahil olmak üzere kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırma politikası oluşturmak olduğu belirtilmektedir. Bu acil nitelikli bir yükümlülüktür; gecikmeler ekonomik, kültürel veya dini nedenler de dahil olmak üzere herhangi bir şekilde gerekçelendirilemez. 19 sayılı Genel Tavsiyede, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet açısından bu yükümlülüğün devlet sorumluluğunun iki yönünü kapsadığı belirtilmektedir: bu tür şiddetin (a) bir taraf

²⁸ Bkz. Kadınlara yönelik şiddetin türlerine ilişkin detaylı çalışma. Genel Sekreterin Raporu (2006) A/61/122/Add.1

²⁹ Örneğin, uluslararası barış güçlerinin bir parçası olarak. Bkz. Genel Tavsiye ı No. 30 çatışmanın önlenmesi, çatışma ve çatışma sonrası hallerde kadına dair 30 sayılı genel tavsiye kararı, para. 9.

³⁰ CEDAW, İsviçre Gözlem Raporu, 2016 (CEDAW/C/CHE/CO/4-5); Germany Gözlem Raporu, 2017 (CEDAW/C/DEU/CO/7-8).

devletin veya aktörlerinin ve (b) devlet dışı aktörlerin eylemleri veya ihmallerinden kaynaklanması.

Devlet aktörlerinin eylemleri veya ihmalleri konusunda sorumluluk

22. Taraf Devletler, Sözleşme ve genel uluslararası hukuk doğrultusunda, kendi örgüt ve temsilcilerinin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet teşkil eden eylemlerinden ve ihmallerinden sorumludur.³¹ Bunlara yürütme, yasama ve yargı birimlerindeki görevlilerin eylemleri ve ihmalleri de dahildir. Sözleşmenin 2 (d) Maddesi taraf devletlerin ve onların örgüt ve temsilcilerinin kadınlara karşı doğrudan veya dolaylı ayrımcılık yapan olan her türlü eylemden veya uygulamadan kaçınmasını ve kamu makam ve kurumlarının da bu yükümlülüğe uygun hareket etmelerini sağlamasını gerektirmektedir. Yasaların, politikaların, programların ve prosedürlerin kadınlara karşı ayrımcılık yapmamasını sağlamanın yanı sıra, madde 2 (c) ve (g)'ye göre taraf devletler kendi bölgelerinde veya bölgeleri dışında devlet temsilcileri tarafından gerçekleştirilen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı her türlü şiddet formunu belirtmek adına etkili ve erişilebilir bir yasal ve hizmet çerçevesi temin etmelidir.

23. Taraf devletler kendi teşkilatları veya temsilcileri tarafından bu eylemlerin veya ihmallerin gerçekleştirilmesini önlemekten – eğitim aracılığıyla, ve yasal hükümlerin, idari yönetmeliklerin ve davranış kurallarının benimsenmesi, uygulanması ve denetlenmesi de dahil olmak üzere – ve uluslararası suç teşkil edenlerin yanı sıra kamu makamları tarafından hata, ihlal veya ihmal teşkil eden durumlar da dahil olmak üzere kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet vakalarında uygun yasal veya cezai yaptırımları araştırmak, mahkemeye vermek ve uygulamaktan ve bunun yanı sıra düzeltilmesini sağlamaktan sorumludur.³² Bunu yaparken, kadınların farklılığı ve bundan doğan çoklu/kesişimsel ayrımcılık riskleri de göz önünde tutulmalıdır.

Devlet dışı aktörlerin eylemleri veya ihmalleri konusunda sorumluluk

24. Genel uluslararası yasaların yanı sıra uluslararası paktlar kapsamında, özel bir aktörün eylemleri veya ihmalleri bazı durumlarda devletin uluslararası sorumluluğuyla da ilgili olabilir. Bunlara aşağıdakiler dahildir:

a) *Devlet dışı aktörlerin devlete atfedilebilecek eylemleri ve ihmalleri.* Sağlık hizmetleri veya eğitim veya gözaltı merkezlerinin işletimi gibi kamu hizmetleri sunan

³¹ Bkz. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Uluslararası Yanlış Davranışlarda Devletlerin Yükümlülüğü Kanun Taslağı, 4. Madde (Devlet Organlarının Eylemleri) Bkz. Cenevre Konvansiyonu Ek Protokolü (Protokol I) 91. Madde.

³² Bkz. yukarıdaki 6. dipnot ve 33 sayılı Genel Tavsiye.

özel kurumlar da dahil olmak üzere devlet makamının unsurlarını uygulama konusunda o devletin yasaları ile yetki sahibi verilmiş olan özel aktörlerin eylemleri veya ihmallerinin³³ yanı sıra yurtdışında işleyiş sağlamak da dahil olmak üzere o devletin talimatları, yönlendirmesi veya kontrolü altında hareket eden özel temsilcilerin eylemleri veya ihmalleri³⁴, devletin kendisine atfedilebilecek eylemler olarak değerlendirilecektir.

b) *Devlet dışı aktörlerin eylemleri ve ihmalleri için gerekli özen (due diligence) yükümlülükleri.*

Sözleşmenin 2 (e) maddesi taraf devletlerin herhangi bir kişi, kuruluş veya işletme tarafından kadınlara karşı ayrımcılık yapılmasını önlemek için tüm uygun önlemleri almaları gerektiğini açıkça belirtmektedir.³⁵ Sıklıkla gerekli özel yükümlülüğü olarak anılan bu yükümlülük, Sözleşmeyi bir bütün olarak desteklemektedir³⁶ ve bu doğrultuda taraf devletler Devlet dışı aktörlerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle sonuçlanan eylemleri veya ihmalleri için uygun önlemleri alamaz ve bunun yanı sıra araştıramaz, mahkemeye veremez, cezalandıramaz ve düzeltilmesini sağlayamaz ise bundan sorumlu olacaktır.³⁷ Buna bölge dışında çalışan şirketlerin eylemleri de dahildir. Bilhassa, taraf devletler etkileyebilecekleri şirketlerin yurtdışındaki insan hakkı ihlallerini önlemek adına yönetmeliklerle veya ekonomik teşvikler de³⁸ dahil olmak üzere teşvik kullanımıyla gereken adımları atmakla yükümlüdür.³⁹ Gerekli özeni gösterme yükümlülüğü bünyesinde, taraf devletler, devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemek için farklı önlemler benimsemek ve uygulamakla yükümlüdür. Söz konusu şiddeti tespit etmek için yasalara, kurumlara ve bir sisteme sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca taraf devletler bu işlevin etkili şekilde uygulanmasını ve tüm devlet teşkilatları ve kurumları tarafından desteklenip usulünce yerine getirilmesini sağlamakla yükümlüdür.⁴⁰ Teşkilatları şiddet tehlikesini bildiğinde veya bilmesi gerektiğinde taraf devlet kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerini önlemek için uygun önlemleri alamazsa, veya bu eylemlerin muhataplarının mağduriyetlerini tazmin etmek için bu eylemleri araştıramaz, mahkemeye veremez, cezalandıramaz ve düzeltilmesini sağlayamazsa, kadınlara

³³Uluslararası Hukuk Komisyonu (29. dipnotta bahsi geçen), Madde 5 (Hükümet yetkisi unsurlarına haiz gerçek kişi ve tüzel kişilerin eylemleri)

³⁴ Ibid. Madde 8 (bir devlet tarafından yürütülen veya yönetilen eylemler)

³⁵ Genel Tavsiye No. 28 para. 36.

³⁶ Genel Tavsiye No. 28 para. 13.

³⁷ Genel Tavsiye No. 19 par. 9.

³⁸ Bkz. CRC/C/GC/16 (İş sektörünün çocuk haklarına etkisine dair devletlerin yükümlüklerine ilişkin Genel Görüş No. 16 (2013), para. 43-44, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Alanında Devletlerin Sınırötesi Yükümlülüklerine Dair Maastricht İlkeleri.

³⁹ Bkz. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Genel Görüş No. 14 (2000), Erişilebilecek en üst düzeyde sağlık hakkı (Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 12. Madde), E/C.12/2000/4 (2000), para. 39.

⁴⁰ Gökçe v. Avusturya, 2007 par. 12.1.2; V. K. v. Bulgaristan, 2011, par. 9.4.

yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerine örtülü izin vermiş veya teşvik etmiş olacaktır.⁴¹ Bu ihmaller veya ihlaller insan hakları ihlalleridir.

25. Ayrıca, hem uluslararası insani hukuk hem de insan hakları yasaları, belirli durumlarda silahlı çatışma tarafları da dahil olmak üzere devlet dışı aktörlerin doğrudan yükümlülüklerini tanımuştur. Buna, geleneksel uluslararası hukukun bir parçası olan ve mutlak bir norm (*juscogens*) olmuş olan işkencenin önlenmesi de dahildir.⁴²

26. Yukarıdaki maddelerde açıklanan genel yükümlülükler, federal, ulusal, alt ulusal, yerel ve merkezless hale getirilmiş seviyelerin yanı sıra özelleştirilmiş hizmetler de dahil olmak üzere tüm seviyelerdeki yasama, yürütme ve yargı alanları da dahil olmak üzere devlet eyleminin tüm alanlarını kapsamaktadır. Devlet veya devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet biçimlerini ortadan kaldırmaya yönelik olarak anayasal düzey de dahil olmak üzere yasal normların formüle edilmesini, genel politikaların, programların, kurumsal çerçevelerin ve gözetim mekanizmalarının geliştirilmesini gerektirmektedir. Ayrıca Sözleşmenin 2 (f) ve 5 (a) maddeleri doğrultusunda, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin temel nedeni olan önyargıları, kalıp yargıları ve uygulamaları ortadan kaldırmak için önlemlerin benimsenip uygulanmasını da gerektirmektedir. Genel olarak ve aşağıdaki bölümde sunulan belirli Genel Tavsiyelere ek olarak, bu yükümlülükler aşağıdakileri de kapsamaktadır:

a) **Yasama düzeyinde**, madde 2 (b), (c), (e), (f) ve (g) ve madde 5 (a)'ya göre devletlerin kadınlara ve kızlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet biçimlerini yasklayan yasalar oluşturarak ulusal yasaları Sözleşme ile uyumlu hale getirmesi gerekmektedir. Bu yasalar kadın mağdurları/şiddete maruz kalanları hak sahipleri olarak değerlendirmeli ve söz konusu şiddet durumunda yaptırımlar ve iyileştirmeler de dahil olmak üzere yaşa ve toplumsal cinsiyete duyarlı hükümler ve etkili yasal koruma da sağlamalıdır. Sözleşme ayrıca mevcut dini, geleneksel, yerli ve toplumsal adalet sistemi normlarının da standartlarıyla uyumlu hale getirilmesini ve bunun yanı sıra kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete neden olan, teşvik eden veya meşrulaştıran veya bu eylemler için ceza verilmemesine neden olan tüm yasaların yürürlükten kaldırılmasını gerektirmektedir. Bu normlar, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete neden olan veya bu bağlamdaki cezaları azaltan ayrımcılığa veya kalıp yargılara veya uygulamalara dayanan hükümler gibi kanuni, geleneksel, dini, yerli veya örf hukuku, anayasal, medeni, ailevi, cezai veya idari hukuk, delile veya usule dayalı hukukun bir parçası olabilir.

b) **Yürütme düzeyinde**, madde 2 (c), (d) ve (f) ve madde 5 (a)'ya göre, devletler ilgili kamu kurumlarıyla işbirliği içinde farklı kurumsal önlemler benimsemek ve bunlara yeterli bütçe sağlamakla yükümlüdür. Buna odaklanmış genel politikaların tasarlanması, gözetim mekanizmalarının geliştirilmesi ve uygulanması, ve yetkin ulusal kurulların

⁴¹ Genel Tavsiye Kararı No. 19, par. 9.

⁴² Genel Tavsiye Kararı No. 30.

oluşturulması ve/veya bunlara bütçe sağlanması da dahildir.⁴³ Taraf devletler, kadınları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korumak, tekrarını önlemek ve tüm mağdurlarının /şiddete maruz kalanların iyileştirilmesi için bütçe sağlamak için erişilebilir, uygun maliyetli ve yeterli hizmetler sunmalıdır. Taraf devletler ayrıca kamu görevlilerinin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet oluşturan veya bu şiddete tolerans gösteren ve karşılık verilmemesine veya yetersiz karşılık verilmesine temel teşkil eden bağımsız uygulama ve davranışlarını ve kurumsal uygulamaları da ortadan kaldırmalıdır. Bunlara bu şiddetin kaydı, önlenmesi veya araştırılmasından veya mağdurlara/maruz kalanlara hizmet sağlamaktan sorumlu kamu görevlilerinin yetersizliği, suç ortaklığı ve ihmeline yönelik yeterli araştırma ve yaptırımlar da dahildir. Bu seviyede kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti meşrulaştıran veya teşvik eden uygulamalar da dahil olmak üzere kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden davranış ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için uygun önlemler alınmalıdır.⁴⁴

c) **Yargı düzeyinde**, madde 2 (d), (f) ve 5 (a)'ya göre, tüm yargı kurumlarının kadınlara karşı ayrımcılıktan veya kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemleri veya uygulamalarından kaçınması ve bu şiddeti cezalandıran tüm ceza hukuku hükümlerini tam anlamıyla uygulayarak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet iddialarını kapsayan olaylarda tüm yasal prosedürlerin tarafsız ve adil olmasını, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından veya uluslararası hukuk da dahil olmak üzere yasal hükümlerin ayrımcılığa yol açan şekilde yorumlanmasından etkilenmemesini sağlaması gerekmektedir.⁴⁵ Neyin kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti oluşturduğu, kadınların bu şiddete tepkilerinin ne olması gerektiği peşin hükümlü ve kalıp yargılı yaklaşımlarla uygulandığında, kadınların kanun önünde eşitlik, adil yargılanma ve bu Sözleşme'nin 2. ve 15. maddelerinde düzenlenen etkili çözümlerden yararlanma hakkını etkileyebilir.⁴⁶

IV. Tavsiyeler

27. Komitenin 19 sayılı Genel Tavsiyeyi kabulünden itibaren çalışması doğrultusunda, Komite taraf devletlerin, kendi bölgelerinde veya bölgesi dışında kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle bağlantılı yükümlülüklerini uygulamalarını güçlendirmelerini teşvik etmektedir. Komite, taraf devletlerin Sözleşmenin İhtiyari Protokolünü imzalaması ve Sözleşme'ye ilişkin varsa tüm çekinceleri kaldırmak üzere gözden geçirmesi konusunda taraf devletlere çağrı yapmaktadır.

28. Komite, ayrıca taraf devletlerin önleme, koruma, kovuşturma, cezalandırma ve tazminat alanlarında aşağıdaki önlemleri almasını; kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılmasını hızlandırmak için veri toplama ve

⁴³ Bkz. Dipnot 6 ve 33 sayılı Genel Tavsiye.

⁴⁴ Bkz. Genel Tavsiye No. 31.

⁴⁵ Karen Tayag Vertido v. Filipinler, 2010, par. 8.9 (b); R. P. B. v. Filipinler (Dava No. 34/2011), par. 8.3; genel tavsiye kararları No. 33, par. 18 (e), 26 ve 29.

⁴⁶ Bkz. Genel Tavsiye Kararı No. 33.

gözetim ve uluslararası işbirliği tavsiye etmektedir. Tüm bu önlemler mağdur/şiddete maruz kalan odaklı bir yaklaşım ile uygulanmalı, kadınlar hak sahibi olarak kabul edilmeli ve kızların çocukluktan gençliğe evrilmeye kapasiteleri de dahil olmak üzere etkinlikleri ve özerklikleri teşvik edilmelidir. Ayrıca, bu önlemler kadınların katılımıyla tasarlanıp uygulanmalı, çoklu/kesişimsel ayrımcılık biçimlerinden etkilenen kadınların özel durumları göz önünde bulundurulmalıdır.

Genel yasal önlemler

- 29.** Fiziksel, cinsel veya psikolojik bütünlüklerini ihlal eden tüm alanlarda kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet biçimlerinin suç olarak kabul edilmesinin ve gecikme olmaksızın suçun önemine oranlı yasal yaptırımların yanı sıra yasal çözümlerin kabulünün veya güçlendirilmesinin sağlanması.⁴⁷
- 30.** Çoğul yasal sistemler de dahil olmak üzere tüm yasal sistemlerin, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının/şiddete maruz kalanların korumasının ve onların Komitenin 33 sayılı Genel Tavsiyede (2015) sağlanan yönlendirici ilkeler doğrultusunda etkili yargı ve çözüme erişimi olmasının sağlanması.
- 31.** Geleneksel, dini ve yerel yasalar da dahil olmak üzere kadınlara karşı ayrımcılık yaparak onlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti tetikleyen, neden olan, meşru kılan veya tolere eden tüm yasal hükümlerin yürürlükten kaldırılması.⁴⁸

Özellikle aşağıdakiler yürürlükten kaldırılmalıdır:

a) Çocuk yaşta veya zorla evlilik ve diğer zararlı uygulamalar da dahil olmak üzere, çocuk da dahil⁴⁹, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete izin veren, tolere eden veya bunları görmezden gelen hükümler, kürtajı⁵⁰, lezbiyen, biseksüel veya transseksüel olmayı, seks işçiliği veya fahişeliği suçlu olarak kabul eden yasaların yanı sıra engelli kadınları bilgilendirip rızalarını almadan tıbbi prosedürler gerçekleştiren hükümler veya kadınlara ölüm cezası verilmesi yönündeki ayrımcı uygulamayla sonuçlananlar da dahil olmak üzere kadınları orantısız olarak etkileyen diğer ceza hükümleri.⁵¹

⁴⁷ Bkz. dipnot 6.

⁴⁸ 33 sayılı Genel Tavsiyede belirtilen rehber ilkeler.

⁴⁹ CEDAW Madde 16/ 2 ve Genel Tavsiye No. 31, par. 42. Bkz. İstisnai durumlarda 18 yaşın altındakilerin evliliğine izin verilmesi için gereken koşullara ilişkin Genel Tavsiye No. 31, par. 55 f.

⁵⁰ Bkz. CEDAW, Filipinler Araştırması (2015); T. P. F. v. Peru (com. 22/2009); Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Genel Görüş No. 22: Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkı (Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 12. Maddesi), BM Doc. E/C.12/GC/22, 4 Mart 2016.

⁵¹ Komite, idam cezasını uygulayan tüm devletlere, infazın ertelenmesi ve idam cezasının tamamen kaldırılması için çağrıda bulunan 62/149 sayılı Genel Kurul kararı ile 63/168 ; 65/206 ;67/176 ; 69/186 ; 71/187 sayılı kararları hatırlatır;

b) Kadınların şiddetten korunması için özgürlüklerini kısıtlayan prosedürler, ‘bekaret’ odaklı uygulamalar ve sözde ‘namusun korunması’, geleneksel özürler, mağdurların ailesinin özür dilemesi veya cinsel saldırıdan sonra mağdurun faille evlendirilmesi gibi kültür, din veya eril ayrıcalığa dayalı yasal savunma veya indirgeyici faktörler, kadın sanıkların aleyhine toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tarihini yok sayan adli uygulamaların yanı sıra genellikle kadınlara yönelik olan taşlama, kırbaçlama ve ölüm gibi en ağır cezalarla sonuçlanan uygulamalar.⁵²

c) Kadınları yasal haklarından alıkoyan veya engelli kadınların mahkemede şahitlik yapma hakkını kısıtlayan vesayet yasaları gibi kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti rapor etmesini engelleyen veya kısıtlayan yasalar; sözde ‘koruyucu vesayet’ uygulaması; göçmen işçiler de dahil olmak üzere kadınların bu şiddeti rapor etme konusunda gözünü korkutan kısıtlayıcı göç yasaları ve bunun yanı sıra aile içi şiddet durumunda ikili tutuklamaya veya diğerleriyle birlikte fail suçsuz bulunduğu kadınlara kovuşturmayaya tabi olmasına neden olan yasalar.⁵³

32. Eşitsizlik oluşturmadıklarından veya mevcut eşitsizlikleri artırmadıklarından emin olmak adına toplumsal cinsiyet konusunda tarafsız (nötr) yasa ve politikaların incelenmesi ve bu durumda yürürlükten kaldırılmaları veya tadil edilmeleri.⁵⁴

33. Tecavüz de dahil olmak üzere cinsel saldırıların kadınların kişisel güvenlik haklarına ve fiziksel, cinsel veya psikolojik bütünlüklerine karşı bir suç olarak değerlendirilmesinin sağlanması.⁵⁵ Evlilik içinde veya birlikte olunan kişi tarafından gerçekleştirilen tecavüz de dahil olmak üzere cinsel suçlar tanımının özgür iradeyle rıza verilmemesine dayanmasının ve mecburi koşulları da göz önünde bulundurmasının sağlanması.⁵⁶ Varsa, her türlü zaman sınırı kurbanların/kurtulanların çıkarlarına öncelik tanınmalı ve yetkili hizmetlere/makamlara uğranan şiddeti rapor etme yetkinliklerini engelleyen koşullar da göz önünde bulundurulmalıdır.

Önleme

34. Erkek egemen zihniyet ve kalıp yargılar da dahil olmak üzere kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin altında yatan nedenlerin, aile içindeki eşitsizliğin, kadınların özel, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının ihmal veya gözardı edilmesini önlemek üzere etkin yasal önlemlerin ve diğer uygun önleyici önlemlerin

⁵² Bkz. Papua Yeni Ginea, 2010; Güney Afrika, 2011; Afganistan, 2013; Ürdün, 2017 Gözlem Raporları ve Özel Raportörün hukuk dışı, keyfi veya yargısız infazlar raporu, A/HRC/35/23.

⁵³ Genel Tavsiye No. 28, par. 16.

⁵⁴ Karen Tayag Vertido v. Filipinler, 2010.

⁵⁵ Karen Tayag Vertido v. Filipinler, 2010; R. P. B. v. Filipinler (dava no. 34/2011).

⁵⁶ Bkz: L. R. v. Moldova Cumhuriyeti (com. No. 58/2013) CEDAW/C/66/D/58/2013 ve Genel Tavsiye No. 33, par. 51 (b). Özellikle, örneğin cinsel şiddet mağduru kızların durumunu göz önünde bulundurarak.

alınması ve uygulanması ve kadınların güçlendirilmesini, etkinlik kazanmalarını ve seslerini duyurmalarını teşvik etmek.

- 35.** Kadın örgütleri, marjinal kadın ve kız gruplarını temsil eden örgütler gibi tüm ilgili örgütlerin aktif katılımı ile, Sözleşme'nin 5. maddesi'nde belirtilen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, görmezden gelen veya teşvik eden, kadınlar ile erkekler arasındaki yapısal eşitsizliği destekleyen kalıplaşmış zihniyeti, önyargıları, gelenek ve buna bağlı uygulamaları ortadan kaldırmak için etkin önlemler geliştirmek ve uygulamak.

Bu önlemler aşağıdaki hususları içermelidir:

a) Hem devlet okullarında hem de özel okullarda, erken çocukluk döneminden başlayarak, eğitimin her aşamasında ve tüm eğitim programlarında, insan hakları yaklaşımını benimseyerek toplumsal cinsiyet eşitliğine müfredatta yer vermek. Bu, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerini hedef almalı ve toplumsal cinsiyet ile şiddet içermeyen erkek egemen anlayış da dahil ayrımcılık yapmamayı teşvik etmeli, aynı zamanda kız ve erkek çocuklar için yaşa uygun, somut örneklerle dayanan ve bilimsel olarak doğrulanmış kapsamlı cinsellik eğitimi verilmesini sağlamak.

b) (1) Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kabul edilemez ve zararlı olduğu anlayışını destekleyen ve şiddete karşı başvurulacak mevcut yasal yollar hakkında bilgilendiren şiddetin ihbar edilmesini ve şiddete tanık olanların müdahalesini teşvik eden (2) bu tür şiddetin mağdurlarının/ şiddette maruz kalanların yaşadıkları utanç/toplum tarafından damgalanmış olma sorunsalının üzerine giden (3) kadınların kendi güvenliklerinden ve maruz kaldıkları şiddetten kendilerinin sorumlu olduklarına ilişkin mağduru suçlayıcı yaygın inanışları ortadan kaldıran bilinçlendirme/farkındalık yaratma programları. Bu programların hedef kitlesi: (a) toplumun her kesimindeki kadın ve erkekleri (b) eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve emniyet personeli ile önleme ve koruma süreçlerinde rol oynayan, yerel düzeydekiler de dahil diğer meslek grupları ve aktörleri (c) kanaat önderleri ve dini liderleri ve (d) yeniden bu suçu işleme eğilimlerini engellemek amacıyla toplumsal cinsiyete dayalı şiddet faileri, olmalıdır.

- 36.** Kamusal alanı güvenli hale getirmek için, kadın gruplarının da katılımıyla kabul edilen, destekleyici toplum temelli önlemleri teşvik etmek ve desteklemek de dahil, etkin tedbirler geliştirmek ve bunları uygulamak. Bu önlemler, kentsel ve kırsal alanlarda, özellikle okulların içinde ve çevrelerinde, ışıklandırma da dahil, yeterli fiziki altyapıyı oluşturmayı kapsamalıdır.

- 37.** Reklam, bilişim ve iletişim teknolojileri de dahil tüm medya organlarını, faaliyetlerinde, kadınların ve kadınların insan haklarının savunucuları gibi özel kadın gruplarının zararlı ve kalıp yargılar biçiminde sergilenmesi de dahil olmak üzere kadına karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için etkin önlemler almaları ve bu önlemlerin uygulamaları yönünde teşvik etmek. Bu önlemler aşağıdakileri kapsamalıdır;

(a) Online veya sosyal medya da dahil medya kanalları yoluyla, kadınlara ve erkeklere veya spesifik kadın gruplarına atfedilmiş kalıp yargıları ortadan kaldırmayı amaçlayan kendi kendini düzenleyen mekanizmaların yaratılmasını veya

güçlendirilmesini teşvik etmek, medya kanallarının hizmetleri ve platformları yoluyla kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sorunsalını ele almaları,

(b) Medyada kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı davalara yeterli süre yer vermek konusunda yönlendirici ilkeler ve

(c) Kadını nesneleştiren veya küçük düşüren ya da erkek şiddetini destekleyici nitelikte, cinsiyete dayalı ayrımcılık içeren görüntü ve içerikleri gösteren medya kanallarını denetlemek veya bunlara ilişkin şikayetleri değerlendirmek için ulusal insan hakları örgütleri kurmak veya var olanların kapasitesini arttırmak⁵⁷

38. Yargı mensuplarına, avukatlara, emniyet mensuplarına, adli tıp personeline, yasa koyuculara, cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanındakiler ile cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV önleme ve tedavi hizmetlerindeki de dahil olmak üzere sağlık hizmetleri personeline⁵⁸, bakım ve huzur evlerinde, sığınma merkezlerinde ve cezaevlerindeki⁵⁹ gibi kadınlar ile/kadın konusunda çalışan sosyal hizmetler personeline, bu kişilerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti etkin bir biçimde engellemeleri ve bununla baş etmeleri amacıyla gerekli donanıma sahip olmaları için, bu kişilere zorunlu, tekrarlayan ve etkin kapasite geliştirici eğitim vermek.

Bu eğitimler aşağıdakileri kapsamalıdır;

(a) Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ve bu şiddete yetersiz tepki verilmesine yol açan toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıplaşmış düşünceler ve önyargılar⁶⁰

(b) Travma ve etkilerini anlamak, eş şiddetini tanımlayan/karakterize eden güç dinamikleri, toplumsal cinsiyetin farklı türlerine maruz kalmış kadınların farklı durumları; bu, spesifik kadın gruplarını etkileyen çoklu/kesişimsel ayrımcılığın yanı sıra kadınlara yeterince eğilmeyi ve devlet kuruluş ve kurumlarında kadınları ikinci defa mağdur hale getiren ve güvenlerini zayıflatan faktörleri ortadan kaldırmayı içerir;⁶¹ ve

(c) Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin ulusal mevzuatta mevcut yasal düzenlemeler ve kurumlar, mağdurların/şiddete maruz kalanların yasal hakları, uluslararası standartlar, birleşik mekanizmalar ve bu bağlamda sorumlulukları; bu, çeşitli organlar arasında gerekli koordinasyon ve yönlendirmeleri, bu şiddetin kadınların mahremiyetine ve gizliliğine saygı gösterilerek ve mağduru/şiddete maruz kalanın özgür ve bilgilendirilmiş onayı ile yeterli bir biçimde belgelenmesini kapsar.

⁵⁷ Hırvatistan ile ilgili gözlem sonuçları, 2015.

⁵⁸ Bkz. Yukarıdaki 6. dipnot ve Dünya Sağlık Örgütü, eş şiddeti ve kadına yönelik cinsel şiddete tepki vermek: Dünya Sağlık Örgütü Klinik ve Politikaya Dair Rehber İlkeler (2013).

⁵⁹ Bkz. Inga Abramova v. Belarus (Dava No. 23/2009), A. v. Danimarka (com. No. 53/2013) ve Kadın Mahkumlara Muameleye ve Kadın Suçlular için Alınan Tutukluluk Dışı Önlemlere İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları ('Bangkok Kuralları') A/RES/65/229.

⁶⁰ Bkz. Belousova v. Kazakistan (com. No. 45/2012), R. P. B. v. Filipinler (com. No. 34/2011); Isatou Jallow v. Bulgaristan (com. No. 32/2011), L. R. v. Moldova Cumhuriyeti (com. No. 58/2013).

⁶¹ Bkz. M.W. v. Danimarka (com No. 46/2012) 22 Şubat 2016 tarihinde kabul edilen görüşler; R. P. B. v. Filipinler (com. No. 34/2011); Isatou Jallow v. Bulgaristan (Dava No. 32/2011); Kell v. Kanada (com. No. 19/2008)

39. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı her türlü şiddetin ortadan kaldırılması için teşviklerin ve kurumsal sorumluluk modellerinin kullanımı, şirketler ve sınır ötesi şirketler de dahil özel sektörün de sürece dahil olmasını ve faaliyetleri kapsamında bu tür şiddet ile ilgili sorumluluğunun arttırmasını teşvik etmek.⁶² Bu, işyerinde meydana gelen veya kadın işçileri etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her türünü hedef alan, emniyet yetkilerine müracaat edilebileceğini de kapsayan etkin ve ulaşılabilir iç şikayet prosedürlerini içeren protokoller ve prosedürleri zorunlu kılmalıdır.

Koruma

40. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin mağduru kadın başvuru sahipleri ve şiddete tanık olanları korumak ve bu kişilere destek sağlamak için yasal işlemler öncesinde, süresince ve sonrasında, şu yollarla etkin önlemler almak ve uygulamak;

- a) Mağdurun/şiddete maruz kalanın, tanıkların ve sanığın yasal hakları dikkate alınarak, 33 sayılı Genel Tavsiyeye uygun olarak, toplumsal cinsiyet konusunda duyarlı yargılama ve önlemler yoluyla mahremiyeti ve gizliliği korumak,
- b) Mağdurların/şiddete maruz kalanların yasal işlem başlatması için herhangi bir ön koşul olmaksızın, engelli mağdurlar için iletişim engellerini ortadan kaldırmak da dahil olmak üzere, şiddetin bir daha yaşanmasını veyahut potansiyel şiddeti engelleyecek uygun ve ulaşılabilir koruma mekanizmaları sağlamak.⁶³ Bu, gerektiğinde evden uzaklaştırma, koruma, şiddetin faili olduğu iddia edilen kişilere karşı sınırlayıcı veya olağanüstü yasaklayıcı kararlar alınması, bunların izlenmesi ve uyulmaması halinde yeterli yaptırımlar uygulanmasını ve geniş yelpazede etkin önlemleri içeren acil risk değerlendirmesi ve korumayı kapsar. Koruma tedbirleri, kadın mağdurlara/şiddete maruz kalanlara aşırı bir mali, bürokratik veya kişisel yük getirmesinden kaçınılmalıdır. Şiddetin faileri veya faili olduğu iddia edilenlerin yargılama sırasında ve sonrasında, mal, gizlilik, çocuğun velayeti, çocukla iletişim, ziyaret hakları ve talepleri, kadınların ve çocukların yaşam hakkı, fiziksel, cinsel ve psikolojik bütünlüğü ışığında karara bağlanır. Bunu yaparken, çocuğun üstün yararı ilkesi gözetilir.⁶⁴
- c) Kadın mağdurlar/şiddete maruz kalanlar ve aile fertleri için, maddi yardıma erişim ile ücretsiz veya düşük bir ücret ödeyerek yüksek kaliteli adli yardıma⁶⁵, tıbbi,

⁶² Genel Tavsiye No. 28, par. 28. Bkz. İnsan hakları, ulus ötesi şirketler ve diğer ticari girişimlerden sorumlu Genel Sekreter Özel Temsilcisi tarafından geliştirilmiş "İş Dünyası ve İnsan Haklarına Dair Rehber İlkeler: Birleşmiş Milletler'in 'Koruma, Saygı, Çözüm' Çerçevesi" (A/HRC/17/31).

⁶³ Bazı ülkelerden kadınların zorla sünnetine ilişkin, zorla sünnet edilme riski olan kişilere seyahat engeli sağlayan koruma kararları

⁶⁴ Fatma Yıldırım v. Avusturya, No. 6/2005, Sahide Gökçe v. Avusturya, No. 5/2005; Angela González Carreno v. İspanya, No. 47/2012; M.W. v. Danimarka No. 46/2012; Isatou Jallow v. Bulgaristan (Dava No. 32/2011).

⁶⁵ Genel Tavsiye No. 33, par. 37 ve No. 28, par. 34; Kell v. Kanada, 2012; Karen Tayag Vertido v. Filipinler, 2010, S. V. P. v. Bulgaristan (No. 31/2001), L. R. v. Moldova Cumhuriyeti (com. No. 58/2013), ve diğerleri.

psikososyal hizmetler ile danışma hizmetlerine⁶⁶, eğitime, uygun fiyatlı barınmaya, çocuk bakımına, eğitime, istihdam olanaklarına erişimi sağlamak. Sağlık hizmetleri travmaya cevap verir nitelikte olmalı ve acil kontrasepsiyon ile HIV PEP (HIV Bulaşma Sonrası Koruma) de dahil zamanında ve kapsamlı ruhsal, cinsel ve üreme sağlığına ilişkin hizmetleri⁶⁷ kapsamalıdır. Devletler, 24 saat hizmet veren yardım hatları , yeterli bir biçimde donatılmış güvenli kriz, destek ve başvuru merkezlerinin numaraları ile kadınlar, çocukları ve gerektiğinde diğer aile üyeleri için sığınma evleri gibi uzmanlaşmış kadın destek hizmetlerini sağlamalıdır;⁶⁸

- d) Bakım ve sığınma evleri ile kişinin özgürlüğünden kısıtlandığı yerler de dahil tüm kurumlarda, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili koruyucu ve destekleyici önlemlerin sağlanması;⁶⁹
- e) Şiddet mağduru kadınların kapsamlı hizmetlere etkin bir biçimde erişimini sağlamak için, kadın sivil toplum örgütleri ile tam bir katılım ve işbirliğini oluşturmak, uygun çok sektörlü başvuru mekanizmaları kurmak ve uygulamak.

41. Tüm yasal işlemler, koruma ve destek önlemleri ve hizmetleri sağlanırken toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarına saygı gösterilmeli ve özerklikleri sağlanmalıdır. Bu önlem ve hizmetler, özellikle çoklu/kesişimsel ayrımcılıktan etkilenenler olmak üzere tüm kadınlar için erişilebilir olmalı ve bu kadınların çocukları ve bakmakla yükümlü oldukları diğer kişilerin özel gereksinimleri de dikkate alınmalıdır.⁷⁰ Bunlar, taraf devlet içindeki her yerde erişilebilir olmalı ve kadınların oturdukları yerden, şiddetin faili olduğu iddia edilen kişiye karşı başlatılacak yasal işlemlerde mağdur kadınların işbirliği içinde olsalar veya bu yönde istekleri olup olmamasından bağımsız olarak onlara sağlanmalıdır.⁷¹ Devletler aynı zamanda geri göndermeme ilkesine riayet etmelidirler.⁷²

⁶⁶ Genel Tavsiye No. 33, par. 16.

⁶⁷ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Genel Görüş No. 22 (2016).

⁶⁸ Bkz. Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin 31 sayılı Genel Tavsiye ile Zararlı Uygulamalarda Çocuk Haklarını Koruma Komitesi'nin 18 sayılı genel görüşü.

⁶⁹ Bkz. yukarıdaki 55. dipnot.

⁷⁰ R. P. B. v. Filipinler (com. No. 34/2011); Isatou Jallow v. Bulgaristan (com. No. 32/2011); V. K. v. Bulgaristan (com. No. 20/2008).

⁷¹ CEDAW, Genel Tavsiye No. 33, par. 10

⁷² Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 tarihli Sözleşme ve İşkenceye Karşı 1984 tarihli Sözleşme. Aynı zamanda bkz. kadınların göçmen statüsü, iltica, uyruk ve vatansızlığına ilişkin 32 sayılı genel tavsiye kararı ve CEDAW, 53/2013, A. v. Danimarka (CEDAW/C/62/D/53/2013) görüşler.

42. Kadınların, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin çeşitli türlerine maruz kalma riskini arttıran silahların erişilebilirliği, mevcudiyeti ve hatta ihracatı⁷³, silahlı çatışma ya da artan güvensizlik ile de çoğalabilen yüksek suç oranları ve şiddetin cezasız bırakılması gibi faktörlere eğilmek.⁷⁴ Kadınlara saldırmak için kullanılan yakıcı (asit) ve diğer maddelere erişilebilirliği ve mevcudiyetini kontrol altına almak için çaba gösterilmelidir.
43. Özellikle çoklu/kesişimsel ayrımcılığa maruz kalmış, engelli, okur-yazar olmayan veya [bulunduğu ülkenin] resmi dillerini bilmeyen ya da sınırlı seviyede bilen kadınlar başta olmak üzere, kadınlar için, çeşitli ve erişilebilir medya kanalları yoluyla ve toplum içi diyalog ile kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurları/bu şiddete maruz kalanlar için mevcut, tazminata ilişkin olanlar da dahil, yasal ve sosyal kaynaklara ilişkin erişilebilir bilgiler oluşturmak ve bu bilgileri yaymak.

Kovuşturma ve Ceza

44. Mağdurların mahkemelere etkili bir şekilde erişimini sağlamak; yetkililerin, ceza hukuku hükümlerini uygulayarak ve şiddetin faili olduğu iddia edilen kişilerin, adil, tarafsız, zamanında ve hızlı bir şekilde yargılanması ve uygun cezaların uygulanması da dahil olmak üzere kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her türüne yeterince yanıt vermesini sağlamak.⁷⁵ Ücretler ya da mahkeme masrafları mağdurlara / şiddete maruz kalanlara yüklenmemelidir.⁷⁶
45. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda, **arabuluculuk ve uzlaşma dahil olmak üzere, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına gitmenin zorunlu olmamasını temin etmek.**⁷⁷ Bu yolların kullanımı, kesinlikle, yalnızca uzmanlaşmış bir ekibin öncesinde yaptığı bir değerlendirme ile şiddet mağdurlarının /şiddete maruz kalanların özgür ve bilgilendirilmiş onayı sağladığında ve mağdur veya aile bireyleri için herhangi bir risk göstergesi olmadığı zaman düzenlenmeli ve bu yola başvurulmasına izin verilmelidir. Alternatif çözüm yolları, kadın mağdurlara/şiddete maruz kalanlara güç sağlamalı ve özellikle kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı

⁷³ Bkz. Silah Ticaretine İlişkin Anlaşma Madde 7 (4). Bkz. CEDAW, Pakistan gözlem raporu, 2013 (CEDAW/C/PAK/CO/4); Demokratik Kongo Cumhuriyeti gözlem raporu, 2013 (CEDAW/C/COD/CO/6-7); Fransa gözlem raporu, 2016 (CEDAW/C/FRA/CO/7-8); İsviçre gözlem raporu, 2016 (CEDAW/C/CHE/CO/4-5); Almanya gözlem raporu, 2017 (CEDAW/C/DEU/CO/7-8); İnsan Hakları Komitesi, Genel Görüş No. 35 Madde 9 (Kişinin özgürlüğü ve güvenliği). Komitenin 112. Oturumda kabul edilmiştir (7-31 Ekim 2014). CCPR/C/GC/35 par. 9.

⁷⁴ Çatışmanın engellenmesi, çatışma ve çatışma sonrası durumlarda kadınlara ilişkin 30 sayılı Genel Tavsiye (2013).

⁷⁵ Bkz. Karen Tayag Vertido v. Filipinler, 2010; S. V. P. v. Bulgaristan (No. 31/2001); L. R. v. Moldova Cumhuriyeti (com. No. 58/2013).

⁷⁶ Genel Tavsiye No. 33, par. 17 (a).

⁷⁷ 33 sayılı Genel Tavsiyede (par. 58 (c)) belirtildiği üzere.

şiddet olaylarını anlaması ve buna yeterince müdahale edebilmeleri için eğitilmiş uzmanlar tarafından; kadın ve çocuk haklarının yeterince korunması sağlanarak ve ayrıca kadınların herhangi bir önyargıyla yeniden mağdur edilmeleri önlenmelidir. Bu alternatif çözüm yolları, kadınların adalete, mahkemelere erişimine engel teşkil etmemelidir.

Tazminat

46. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru kadınlar için etkili tazminat sağlamak. Tazminat, maddi tazminat ve tam iyileşme için cinsel sağlık, üreme ve zihinsel sağlık dahil olmak üzere yasal, sosyal ve sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması, 28, 30 ve 33 sayılı Genel Tavsiyeye uygun olarak zararın tazmini ve tekrarlanmamasının garantisini gibi farklı önlemleri içermelidir. Bu tür tazmin yolları, yeterli, hızla belirlenen, bütünsel ve çekilen zararın ağırlığına orantılı olmalıdır.⁷⁸
47. Taraf Devletler, özel tazminat fonları oluşturmalıdır ya da geçiş dönemi adalet mekanizmaları dahil mevcut fonlar içinde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet için ödenekleri bünyesinde bulundurmalıdır. Taraf Devletler mağdurların yargı yollarına başvurma haklarını ortadan kaldırmaksızın idari tazminat programlarını uygulamalıdır. Devletler, bireysel, kurumsal ve yapısal hususları göz önüne alarak ihlalde önemli derecede rol alan ya da neden olan temel ayrımcılık veya dezavantajlara değinmeye yardımcı olan dönüşümsel tazminat programları tasarlamalıdır. Mağduru/şiddete maruz kalanın temsiline, onur ve bütünlüğüne, istek ve kararlarına, güvenliğine öncelik verilmelidir.

Koordinasyon, izleme ve veri toplama

48. Çok yönlü ayrımcılığa uğrayan kadınları temsil edenler de dahil olmak üzere sivil toplum örgütleriyle, özellikle kadın örgütleriyle danışarak, tüm mevzuat, politika ve programları geliştirme ve değerlendirme. Taraf devletler, adalet sisteminin tüm aşamasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru /şiddete maruz kalan kadınları korumak ve desteklemek için çalışan kuruluşlar arasında işbirliğini, onların da görüşlerini ve uzmanlıklarını dikkate alarak, teşvik etmelidir.⁷⁹ Taraf devletler insan hakları ve kadın sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını desteklemelidir.⁸⁰
49. Teknolojiyi kullanarak, şiddetle ilgili başvurular, çıkarılan koruma kararlarının sayısı ve türü, işten çıkarılma ve şikayetlerin giderilmesi oranları, şikayetlerin reddedilme ve geri çekilme oranları, yasal süreç ve mahkumiyet oranları ve davaların sonuca bağlanması için harcanan zaman da dahil olmak üzere kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her biçimiyle ilgili şikayetlerin sayısı hakkında istatistiksel verileri düzenli olarak toplamak, analiz etmek ve yayınlamak üzere bir sistem oluşturmak. Sistem şiddet faillerine verilen cezalar ve mağdurlar / şiddete maruz kalanlar için hükmedilen tazminat da dahil olmak üzere mağdurların uğradıkları

⁷⁸ Bkz. Yukarıdaki 6. Dipnot ve Genel Tavsiye No. 33, par. 19.

⁷⁹ Fatma Yıldırım v. Avusturya, No. 6/2005 ve Sahide Gökçe v. Avusturya, No. 5/2005. Her ikisi de 6 Ağustos 2007 tarihinde kabul edilmiştir.

⁸⁰ Genel Tavsiye No. 28 par. 36

zararın tazmini hakkında bilgiler içermelidir. Bütün veriler, şiddet türüne, mağdur /şiddete maruz kalan ile fail arasındaki ilişkiye ve ayrıca kadınlara karşı çoklu/kesişimsel ayrımcılığa ve mağdurun yaşı da dahil olmak üzere diğer sosyo-demografik özelliklere göre ayrılmalıdır. Verilerin analizi, koruma hatalarının belirlenmesini sağlayacak ve önleyici tedbirlerin iyileştirilmesi ve daha fazla geliştirilmesini sağlayacaktır. Bu, gerekirse, 'femisit [kadın cinayetleri]' veya 'feminisit' olarak da adlandırılan kadın cinayetlerine teşebbüs ve toplumsal cinsiyet cinayetleriyle ilgili idari bilgi toplamak amacıyla toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayetleri gözlemleri kurmayı veya tasarlamayı içermelidir.

50. Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yaygınlığını ve bu tür şiddeti artıran ve cinsiyet ilişkilerini şekillendiren sosyal ve kültürel inançları değerlendirmek için anketleri, araştırma programlarını ve kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet araştırmalarını üstlenme veya destekleme. Bu çalışmalar ve anketler, kendini kimliklendirme ilkesine dayanan çok yönlü ayrımcılığı göz önünde bulundurmalıdır.
51. Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet üzerine veri toplanması ve korunması sürecinin, veri koruması ile ilgili mevzuat da dahil olmak üzere, belirlenmiş uluslararası standartlara⁸¹ ve güvencelere uygunluğunu sağlamak. İstatistiklerin toplanması ve kullanılması, insan haklarını, temel özgürlükleri ve etik ilkeleri korumak için uluslararası kabul görmüş normlara uygun olmalıdır.
52. Bu belgede, kadınlara yönelik toplumsal şiddetin her türünün önlenmesi ve ortadan kaldırılması için önerilenler ve diğer ilgili bölgesel ve uluslararası standartların ve yönlendirici ilkeler de dahil olmak üzere önlemlerin ulusal, bölgesel ve yerel uygulama ve etkinliğini düzenli olarak koordine etmek, izlemek ve değerlendirmek için bir mekanizma ya da organ kurmak veyahut mevcut bir mekanizmanın veya organın yetkilendirilmesi.
53. Kadın örgütlerine destek olmak da dahil olmak üzere kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her türünden mağdur olanlara/ şiddete maruz kalanlara; önleme, korunma, mağdur desteği, soruşturma, kovuşturma ve tazminatın karşılanması için kanun ve politikaları etkin bir şekilde uygulamak amacıyla ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde uygun insan kaynaklarını ve mali kaynakları tahsis etmek.

Uluslararası işbirliği

54. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ortadan kaldırmak ve bunlara tepki göstermek için tüm uygun önlemleri tasarlayıp uygulayarak, gerektiğinde, BM uzman kuruluşları, uluslararası toplum ve sivil toplum gibi dış kaynaklardan insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmek için destek isteme.⁸² Bu, özellikle teknoloji aracılıklı ortamlarda ve yerel devlet dışı aktörlerin kendi sınırları dışındaki operasyonları da dahil olmak üzere, gelişmekte olan global bağlamları ve bu şiddetin gittikçe ulusötesi bir hal almasını göz önünde bulundurmalıdır.⁸³ Taraf devletler,

⁸¹ Resmi İstatistiklerin Temel İlkeleri A/RES/68/261.

⁸² Genel Tavsiye No. 28 para. 29; Genel Tavsiye No. 33 para. 38, 39.

⁸³ Genel Tavsiye No. 34, para. 13

yönetimini etkileyebildikleri iş dünyası aktörlerine, kadınların şiddetten uzak yaşama hakkını tam olarak gerçekleştirme çabalarında faaliyet gösterdikleri devletlere yardımcı olmaları konusunda ısrarcı olmalıdır.

55. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ve tüm kadınların ve kızların güçlendirilmesi konusundaki hedeflerin (Hedef 5) ve sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etmek, adalete erişim sağlamak ve her seviyede etkin, güvenilir ve kapsayıcı kurumlar inşa etmek için hedef 16'nın uygulanmasına öncelik vermek. BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni, sivil toplumun ve kadın örgütlerinin SKH [Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri] uygulamasına ve sonraki süreçlerine anlamlı katılımlarını sağlayarak Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun 60. oturumunun Sonuç Bildirgesi ile uyumlu tüm Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde uygulamak için ulusal planları desteklemek ve bilgi paylaşımı ile etkili ve hedeflenen kapasite artırma için uluslararası destek ve işbirliğini geliştirmek.⁸⁴

⁸⁴ A/RES/70/1 - Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development (Dünyamızı Dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Ajandası)